

önálló gazdasági iskoláját szánta? Ezt a kérdést egyáltalán fel se veti, csak azt hajlandó elfogadni, hogy rövidebb tanfolyamok (mezőgazdasági, ipari esetleg kereskedelmi) épüljenek rá, pedig a jelenlegi állapotok az előbbit indokolnák. A tulajdonképpeni középiskolai rendszerhez való csatolás, amelynek jóságát hangoztatja, de nem bizonyítja, talán elérhető lenne úgy is, ha a mostani polgári iskola „szintje” megfelelően emelkedne, ebbe azonban a cikkíró semmiképpen sem hajlandó belemenni. Sokkal alacsonyabb nívón lévőnek ismeri a polgári iskolát, hogysem az a kereskedelmi iskola alapépitménye lehetne (csak tanfolyamnak), pedig az élet tényleg azzá tette. Nem akarja meglátni, hogy a kereskedelmi iskola tanulóinak 90 %-át tényleg a polgári iskolákból kapja.

Nem hagyható szó nélkül azután a cikknek a polgári iskolai tanárképzésről szóló része se. Ezek a tanárok nem taníthatnának szerinte a gazdasági középiskolában, mert: „... még a középiskolai és felsőkereskedelmi iskolai tanárképzés se tudja egészen kielégíteni a magasabb nevelési igényeket, vajjon mely kielégítést nyerhetnének ezek éppen a polgári iskolai tanárképzésben?” Hiszen jól van, talán igaza van a cikkírónak, de azt csak megengedi, hogy ezen lehet segíteni! Hogy azonban még sincs egészen igaza, azt megkíséreljük a cikkéből magából igazolni. Hogy sokan vannak nagyvállalatok élén azok közül, akik kereskedelmi iskolát végeztek, a cikkíró Vincze Frigyes idevonatkozó statisztikai adatainak emlegetésével igazolja. Már pedig ezek az önálló vállalatokat igazgató egyének, akik talán részben a polgári iskolából kerültek egykor a kereskedelmibe, olyan polgári iskolai tanárok tanítványai voltak jórészt — amint a cikkíró is tudja — akik kevés utánképzéssel kerültek a kereskedelmi iskolákhoz és úgy látszik

mégis tudtak egészen jól nevelni és tanítani. Ugyanazt lehetne erre felelni, hogy ma már nagyobbak itt is az igények s az igaz is, de változott azóta a tanárképzés is.

Nézzük meg még egy másik oldaláról is a kérdést. Ha tényleg csak a tulajdonképpeni középiskola alsó tagozata lenne a gyökér, amelyből a különböző gazdasági iskolafajok kiindulnának, vajjon az egészen távoli falvakban lakó szegénysorsú gyermekek hogyan juthatnának hozzá az ilyen irányú iskolázáshoz? Sehogy, mert közelebb kapnák a polgári iskolát s be kellene érniök azzal, nem mehetnének tovább, legfeljebb valami tanfolyamra, amelyet szintén ott közel a körzetükben találnának. A gazdasági képzést azonban szerintünk nem lehet tisztára a város és gazdagabb vidéki emberek kiváltságának tekinteni.

Ha röviden átgondoljuk a mondatokat, úgy érezzük, hogy tényleg jó lenne a középfokú gazdasági iskolarendszer valamilyen módon való kiépítése. Ennek a vágnak a felébresztése volt a célja a cikkírónak s készséggel elismerjük, hogy az teljes mértékben sikerült is, de ezt a célt elérte volna a cikkíró akkor is, ha a polgári iskolai kollégák érzékenységét kissé kiméli.

Gál Ferenc.

A székesfővárosi községi polgári iskolák fejlődésének főirányai. (Babirák—Kokovai: A székesfővárosi községi polgári iskolák kialakulása és társadalmi jelentősége, Budapest. A IX., Mester-u. irányító polg. isk. kiadványai. IV. kötet. 92—111.)

1. A p. i. feladatát Schwarcz Gyula 1866-ban megjelent „A közoktatásügy reformja, mint politikai szükséglet Magyarországon” c. munkája a következőkben látja: „Olyan másodlagos polgári tanodára van szükség, mely az ifjúságot az ipari, kereskedelmi és gaz -

dasági pályákra előkészítse, ennek a rétegnek értelmi szükségletét legjobban kielégítse, s amelyből kikérült ifjúság olyan legyen, hogy a maga szakmájában haladhasson, testtel-lélelkel csatlakozzék a nemesi közművelődéshez...“ A népoktatási törvényben elhelyezett p. i. céljának és feladatkörének pontos körülírása kimaradt a törvényből. A törvényhozók szándékaira csak a 74. §-ban körvonalazott tanítási anyag enged következtetni. Sok félreértést okozott a 76. §., „amely a tananyagnak a közép-tanodák anyagához való simitását kívánta...“ A törvény eme hiányát Trefort Ágoston pótolta 1879-ben a fiúiskolák tantervét kibocsátó rendeletében. Az 1927: XII. t. c. 1. §-a újra meg-szövegezte a p. i. célját. Az iskola célját a vallásos, erkölcsös, nemzeti szellemű, gyakorlati irányú műveltség nyújtásában; feladatát a gyakorlati életre vagy a szakiskolákra való előkészítésben jelöli meg. Minden korban, minden megnyilatkozás hangsúlyozta, hogy a p. i. középfokú, nemzeti és gyakorlati, irányú isk.

2. A p. i.-t kezdetben *középkiskola pótlásnak* tekintették. Trefort a helyes irányú fejlődést ipartanműhelyek létesítésével, alsóbb hivatali ágazatoknak és egyes akadémiáknak megnyitásával akarta biztosítani. Az ipartanműhelyek nem tudtak gyökeret verni, az alsóbb hivatalok pedig csakhamar bezárultak a p. i.-t végzetek előtt. (L. 1883: I. t. c.) A p. i.-k új tanterve 1879-ben jelenik meg. A főváros már 1880-ban kéri a helyi tanterv engedélyezését, mely életbelépve, 1918-ig érvényben is maradt.

3. A 80-as években a p. i.-k *kereskedelmi* irányban fejlődnek. *Kereskedelmi szaktanfolyamokat* szerveznek, melyek 3 éves kapcsolatos *középkereskedelmi iskolákká* bővülnek és 1895-ben önálló *felső kereskedelmi iskolákká* alakulnak. A kereskedőtanonc-képzés előmozdítása céljából *alsófokú kereskedel-*

mi iskolák néven nyitott tanfolyamok 1884-ben *kereskedőtanonc iskolákká* alakulnak s szintén leválnak a p. i.-ről. A leányiskoláknál 1888-ban *női kereskedelmi szaktanfolyamot* szerveznek. 1909-ben megnyílnak a *továbbképzőtanfolyamok*, melyek 2 évi fennállás után *női keresk. szaktanfolyamokká* alakulnak; 1923-ban a felsőkeresk. isk.-hoz kapcsolják őket. „A főv. p. isk. keresk. irányba való terelése azzal a tanulással járt, hogy általános és szakirányú képzés sem egymás mellett, sem egymásra építetten egységes iskolanemben nem oldható meg.“

4. Az ipari irányú fejlődést a háború akadályozta meg. A Trefort-féle *iparteknikai* elgondolás nem kapta meg a kívánt eredményt. „A főv. magasabb színvonalú iparosképzése feleslegessé tette a műhelyszerű szakoktatásnak a p. isk.-ba való beillesztését.“ (97). Az I. ker. Fehérsas-téri p. f. i. 1907-ben *ipari tanműhelyt* állított fel s szűkebb elgondolással az ipari nevelést a kézimunka oktatás szakszerűbb alátámasztásával kívánta szolgálni. Zigány Zoltán 1912-ben a p. i.-t *ipari és közgazdasági* irányban kívánja átszervezni. Kérték is a 7 osztályú iparteknikai és ált. közgazdasági p. fiúisk. felállítását. Az ipari irányzat erősítését később tantervmódsítással kívánták elérni. Az ipari irányú nevelés és tanítás problémáját újabban Loschdorfer János szföv. szakfelügyelő, a Mester-utcai irányító p. i. igazgatója is felvetette. A kézimunka hathatósabb tanítása érdekében heti 2 órában *ipari gyakorlatokat* szervezett. „Ha a városi tanuló mezőgazdaságtant tanul, mert agrár állam vagyunk, joggal várhatja tőle a társadalom, hogy iparosvidéken bizonyos fokú manuális ügyessége és helyes érzéke legyen a legáltalánosabb iparágak iránt... Nem szakiskolai képzés a cél, hanem a gazdasági és ipari gondolkozásnak, az ipar szempontjai szerint való meglátásnak és közügyes-

ségnek a kifejlesztése . . .” olvashatjuk a vkm.-hoz intézett felterjesztésben. (102.) A kedvező eredmények alapján 1934-ben heti 4—5 órában u. n. műhelygyakorlatokat létesített.

Az ipari irányú fejlődés és az ipari irányú nevelés elmélyítésének kérdése szorosan összefügg a tanonc-kérdéssel. Határozott rendelkezés csak néhány szakmában: fogtechnikus, drogista, borbély kívánja meg a középfokú isk. 4. o.-nak elvégzését. Legutóbb a pincérek követelték, hogy pincértanoncnak csak négy középiskolát végzetett vehessenek fel. (L. Új Nemzedék, 1936. május 9.).

Hogy ez a kérdés milyen fontos, bizonyítja a következő országos statisztika: az önálló iparosok 9·9 %-nak nincs még elemi iskolai végzettsége sem. 79·2 % csak elemi isk.-i végzettséggel rendelkezik. Csak 7·5 % végzett középfokú iskolát — a többi érettségizett.

Frank Zoltán; Szükséges-e a nyolcosztályú polg. isk.? (OPITK.* 1936. márc.)

„Polgári fiúiskoláink ipari irányú munkája sok-sok esztendő meddő kísérletezése után komoly eredményekkel bíztat — állapítja meg a szföv. polgármestere. (L. dr. Szendy Károly: Budapest új, nagy kulturális tényezőjévé lett a polgári iskola“. (OPITK. 1936. ápr.)

Leányiskoláknál az 1862-ben szervezett *kapcsolatos nőipari tanfolyam* 2 év-folyamú *női ipariskolává* bővül. Ipari képeztést nem adott. Ipari irányt képviseltek az u. n. *női kézimunka tanfolyamok* is. Loschdofer János szakf.-ig női ipari tanfolyamokat *nőiipariskolákká* fejlesztí, melynek szakosztályai: I. fehérvarró 2 évf., II. felsőruhavarró 2 évf., III. himző 1 évf. Egyévi szakbavágó gyakorlat után a végbizonyítvány iparigazolvány váltására jogosít. A nőipariskolák is a p. leányiskolákkal kapcsol-

tosak. Szervezetileg önállóak, de közös igazgatással és közös testülelettel működnek.

Az 1918. évi áll. tanterv bevezeti a kézimunka, egészségtan és *mezőgazdaságtan* tanítását is. Az ipari irányú felsőtagozatot nem sikerült kiépíteni. A törekvések célja most a mezőg. irányú felsőtagozst kiépítése lett. A vidéken megindult kísérletek mintájára a III. ker. Kiskorona-u. polg. fiú isk. kifejlesztette a *felsőmezőgazdasági iskolát*. Ez azonban már 1924-ben levált a p. i.-ról. Ezzel a mezőg. irányú fejlődés a föv.-ban bezárult. Megmaradt a fiúisk. tantervében a *mezőgazdasági és ipari ismeretek* néven felvett tantárgy, mely inkább mezőg. jellegű. A mezőg. ismeretek szakszerű tanításának elkerülhetetlen akadályai vannak. A Mester-u. irányító polg. isk. a fővárosban sem nélkülözhető gazd. ismereteket a műhelygyakorlatok miatt a természetrajzi oktatás keretébe helyezte el. „Az felfogás alakult bennünk ki, hogy a jövőben csak a városszéli iskolákban tartjuk meg a mezőgazdasági jlleget. (dr. Szendy K. id. cikke. OPITK. 1936. ápr.)

A leányisk. gazd. irányú kiépítésében a *kertészeti és háztartási* irány, domborodott ki. 1913-ban Zigány Zoltán tervei alapján 3 évf. *gazd. és kertészeti tanf.* létesült és később *Női Háztartási és Kertészeti Tanfolyam* néven szerepelt. Erre az időre esik a *háztartási* irány felkarolása. 1911-ben létesülnek a *főzőtanfolyamok*. Megszűntetésük után a *háztartástan* keretébe illesztették a háztartási teendők gyakorlatát. 1926-ban a belv. polg. leányisk.-val kapcs.-ban a *háztartási továbbképző tanf.* létesült. Minősítő ereje nincs.

* * *

A föv. polg. isk.-k ügyét sem szabad a maguk zárt egységében, az országos viszonyoktól függetlenül látnunk.

*Országos Polgári Iskolai Tanár-egyesületi Közlöny.

Az OPITK. különben újabban sokat ír a polgári iskola jövőjéről. Többféle megoldást ajánlanak az írók, abban azonban valamennyien megegyeznek, h. a fejlesztésnek „magasabb fokozatok” kiépítésébe kell állania. Nem valószínű azonban, hogy a közeljövőben, mint azt igen sokan kívánják, az említett irányzatok 8 osztályú polg. isk. formájában jutnak diadalra. Hóman Bálint vkm. miniszter félreérthetetlenül nyilatkozott a legutóbbi költségvetési beszé- ben. „A polg. isk.-ban nem akarok másodrendű középiskolát látni. Nem óhajtom 8 osztályra emelni, de azt sem óhajtom, hogy egy kishivatalnokképző isk. legyen. Sőt ellenkezőleg, mint a *szabadpályákra nevelő kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági iskolák alap-épitményéül szolgáló tömegnevelő iskolát kívánom kezelni.* (Nemzeti Ujság 1936. máj. 21.) A fiú polg. isk. fejlődéséből levonható tanulság: Az *ipari gócpontokon a polg. isk. ipari irányban* fejlődnek majd, *vidéken pedig* feltétlenül a *mezőgazdasági iránynak* kell fokozottabban érvényre jutnia *anélkül persze, hogy az iskolai nevelő munka átalakulna merev szakoktatássá.*

W.

A jugoszláv közoktatásügyi minisztérium átszervezése. A jugoszláv minisztertanács az 1936/37. évi pénzügyi törvény felhatalmazása alapján, rendeleteileg újból szabályozta a közoktatásügyi minisztérium ügykörét és szervezetét. Az 1937. március 31-én kelt és életbelépett M. s. 236. sz. rendelet (bár a hivatalos lap megfelelő száma antedatálva csak április végén jelent meg) öt fejezetben és 30 §-ban intézkedik.

Az 1. §. szerint a közoktatásügyi minisztérium hatáskörébe tartozik: az állami közoktatásügyi hatóságok szervezése; az állami közoktatásügyi igazgatás legfőbb vezetése; a legfelsőbb

felügyelet, a közoktatásügyi hatóságok és szervek fölött; a törvényjavaslatok előkészítése, a külön törvényekkel a minisztérium hatáskörébe utalt ügyek. Különösen hatásköre alá tartoznak: a nyilvánosjogú oktatás, kivéve a külön törvényekkel más minisztériumok hatásköre alá utalt alsó- és középfokú szakiskolákat; az irodalmi, művészeti és tudományos társaságok, intézetek és nevelésügyi intézmények, az egyetemek és az egyetemi rangra emelt szakiskolák, a múzeumok, színházak és népkönyvtárak, olvasóköri és népművelési intézmények, az államnyomda ügyigazgatása és felügyelete; a hivatalos lap — Sluzbene Novine — szerkesztése és kiadása; az összes alapítványi ügyek és azok felügyelete; közreműködés a sajtótermékek, a filmtermelés és a rádióműsorok feletti felügyeletben.

A 4. és 5. §. intézkedik az ügybeosztásról. A minisztérium öt ügyosztályra oszlik, mégpedig: I. Általános-ügyosztály, II. Középiskolai ügyosztály, III. Elemi iskolai ügyosztály, IV. Oktatásügyi (Pedagógiai) ügyosztály és V. Népművelési ügyosztály.

Az egyes ügyosztályok ügykörükhöz mértén osztályokra (otsek) tagozódnak.

Jelentős újítása a rendeletnek az ügyosztályi konferenciák és az osztálykonferenciák rendszeresítése. (13., 14. §§). Az ügyosztályok konferenciája hataroz a miniszter által elébe utalt kérdésekben, végleges formába önti a minisztérium törvényjavaslatait és egyéb jogszabály-tervezeteit, kidolgozza a minisztérium költségvetését, javaslatokat tesz a kifűntetésekre és jutalmazásokra, összegyűjti az általános tanterv anyagát és elkészíti annak tervezetét, figyelemmel kíséri a minisztérium működését és esetleges szervezeti változtatásokra vonatkozólag előterjesztéseket tesz. Általában javaslatokat dolgoz ki a minisztérium működése és az általános közoktatásügy keretébe tartozó kérdé-